

بانک مرکزی و معادله مجهول قیمت دلار و سکه

ارز و طلا به عنوان 2 کلاسی مهم تعیین‌کننده و سرمایه‌ای در اقتصاد ایران محسوب می‌شوند.

جام جم آنلاین: ارز و طلا به عنوان 2 کلاسی مهم تعیین‌کننده و سرمایه‌ای در اقتصاد ایران محسوب می‌شوند. به خاطر جانفندان کامل بازار سرمایه در ایران تغییرات و نوسانات این دو کالا بیشتر حکایت‌کننده جریان‌ات درونی اقتصاد ایران است و سرمایه‌گذاران برای تصمیم‌گیری بیشتر به نوسانات قیمتی این دو کالا توجه می‌کنند و لذا هر نوسان قیمتی آنها دقیق مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌گیرد. ارز و طلا بر تجارت، قیمت‌های داخلی و نرخ تورم نیز مستقیم یا غیرمستقیم تاثیر می‌گذارد. نرخ ارز قیمت واردات یا صادرات را تعیین و مستقیماً بر قیمت تمام شده و فروش کالاها در بازار که بخش عمده‌ای از آن از خارج وارد می‌شود، موثر است. روشن است قیمت ارز با تنظیم جریان ورود و خروج کالا از کشور بر فاصله عرضه و تقاضای کالاها یا همان نرخ تورم نیز تاثیر می‌گذارد. لذا تحلیل علل نوسانات ارز که در هفته‌های اخیر باعث نوسانات قیمتی شدیدی در طلا نیز شده است، احتمالاً به فهم جریان و سیر حرکت اقتصاد ایران و چشم‌انداز یکساله آن سخت کمک می‌کند.

ارز و طلا در افق 90

اقتصاد ایران روزهای کاری آغازین سال 90 را با 2 تحول عمده آغاز کرد. تحول نخست رشد شاخص‌های بورس و رکوردشکنی آن و تحول دوم افزایش قیمت طلا و سکه در بازارهای داخلی بود. بیشتر تحلیلگران علت هر دوی این تحولات را ابلاغ بسته سیاستی سیستم بانکی اعلام کردند که براساس آن نرخ سود سپرده‌های بانکی کاهش یافت و فاصله آن با نرخ تورم افزایش یافت، لذا سرمایه‌گذاران و صاحبان این سپرده‌ها به دنبال بازارهای جدید برای کسب سود بیشتر پرداختند و پس از بیرون کشیدن سپرده‌های خود به 2 گروه تقسیم شدند.

گروه اول که ریسک‌پذیرتر بودند جذب بازار سرمایه شدند که هم‌اکنون سهام شرکت‌هایش به خاطر در پیش بودن فصل مجامع و تقسیم سود سال 89 از رونق معاملاتی خوبی برخوردار است. اما گروه دوم که به اعتقاد اکثر کارشناسان از اکثریت برخوردارند، جذب بازار طلا و سکه طلا شدند. آنان با چند انگیزه اقدام به خرید انبوه سکه طلا کردند و تب تقاضا را در بازار ایجاد کردند.

انگیزه نخست همان کسب سود بیشتر برای سپرده‌های خارج شده از بانک‌ها بود. انگیزه دوم تبدیل بخشی از پس‌اندازهای نقد مردم در بانک‌ها به سکه با هدف جلوگیری از کاهش ارزش پول ارزیابی می‌شود و انگیزه سوم اثرات جانبی هدفمندی یارانه‌ها و پرداخت یارانه نقدی و ورود نقدینگی حاصل از آن به بازار طلاست، در هر صورت این انگیزه‌ها باعث ایجاد تب تقاضا در بازار سکه شد و قیمت‌ها در این بازار از هفته پایانی فروردین ماه رو به افزایش گذاشت و طوری رکوردشکنی کرد که بانک مرکزی را مجبور کرد به سرعت واکنش نشان دهد، واکنشی دیرهنگام و البته ناقص. محمود بهمنی - رئیس کل بانک مرکزی - پیش از آن که برای شرکت در اجلاس بهاره صندوق بین‌المللی پول به واشنگتن برود، شاید پیش‌بینی رشد قیمت سکه را نمی‌کرد که بارها تاکید می‌کرد ذخایر طلای بانک مرکزی آنقدر فراوان است که بسادگی با توزیع انبوه سکه و طلا در بازار می‌توان قیمت‌ها را متعادل کرد. وی افزوده بود که بانک مرکزی معتقد به ارزان‌فروشی سکه زیر قیمت‌های جهانی طلا نیست چرا که این کار حراج ارزان ذخایر طلای کشور محسوب می‌شود، با این حال نوع محاسبه قیمت دلار در محاسبه قیمت سکه‌های عرضه شده توسط بانک مرکزی به بازار، رئیس کل را در برابر اتهام ارزان‌فروشی قرار داده است.

ارزان‌فروشی؟

روندی که چند روز پس از بازگشت آقای بهمنی از واشنگتن برای کنترل قیمت سکه توسط بانک مرکزی آغاز شد، بوی ارزان‌فروشی ذخایر طلای کشور را می‌دهد. چرا که 150 شعبه بانک ملی به نیابت از بانک مرکزی اقدام به عرضه روزانه سکه‌های طلا کردند، سکه‌هایی که تفاوت قیمت فاحشی با قیمت سکه در بازار دارند. به طوری که قیمت هر قطعه سکه امامی حدود 20 هزار تومان و قیمت هر قطعه ربع سکه 28 هزار تومان با بازار تفاوت دارد.

اما این تفاوت قیمت و ارزان‌فروشی حاکی از یک تناقض است. چرا که از يك سو بانک مرکزی قیمت دلار بازار آزاد و نه دلار دولتی را که خود محاسبه‌کننده و اعلام‌کننده قیمت آن است را در محاسبه قیمت سکه لحاظ می‌کند و از سوی دیگر سکه را به قیمتی پایین‌تر از قیمت بازار آزاد می‌فروشد. یعنی يك ارزان‌فروشی عمده ایجاد می‌کند. آیا این ارزان‌فروشی حراج ذخایر طلای کشور نیست؟

کارشناسان می‌گویند بانک مرکزی قیمت رسمی دلار اعلامی خود را در محاسبه قیمت سکه لحاظ نکرده و از نرخ بازار آزاد استفاده می‌کند

محمد کشتی‌آرای، رئیس اتحادیه کشوری طلا و جواهر در این باره به خبرنگار ما می‌گوید: علت تفاوت قیمت سکه‌های عرضه شده توسط بانک مرکزی از طریق بانک ملی محاسبه قیمت این سکه با بهای دلار رسمی بانک مرکزی یعنی دلاری 1040 تومان نیست. بانک مرکزی نیز از نرخ دلار بازار آزاد یعنی 1130 تومان برای قیمت‌گذاری سکه استفاده می‌کند. یعنی به گونه‌ای خود را با محاسبات بازار آزاد وفق می‌دهد، اما این تفاوت قیمت حاکی از وجود یک سیاست است.

وی افزود: به عبارت دیگر بانک مرکزی نرخ دلار رسمی که خود اعلام می‌کند را ملاک قیمت‌گذاری طلا و سکه طلا منظور نمی‌کند و هدف از این کار جلوگیری از همان ارزان‌فروشی است. اما بانک مرکزی اهداف دیگری هم از این دوگانگی در محاسبه قیمت دلار دارد.

کشتی‌آرای اظهار کرد: مطمئناً نرخ دولتی دلار مورد اعلام بانک مرکزی با قیمت‌های جهانی همخوانی دارد و کمتر از آن نیست؛ اما علت ارزان‌تر بودن قیمت سکه‌های عرضه شده توسط بانک ملی این است که بانک مرکزی آن حساب قیمتی که در بازار وجود دارد را در نرخ عرضه سکه خود لحاظ نمی‌کند. اگر قرار بود این کار صورت گیرد، دیگر چه نیازی به عرضه سکه توسط بانک ملی می‌بود؟ بانک کارگشایی که دارد روزانه سکه بهار آزادی را به قیمت روز و به صورت انبوه و حراج عرضه می‌کند. پس بانک مرکزی دلار را با نرخ بازار آزاد محاسبه اما سکه را بدون حساب قیمتی عرضه می‌کند.

او افزود: پس هدف این است که آستانه قیمت سکه بالا نرود و مردمی که خریدار واقعی سکه هستند، اسیر حساب قیمتی نشوند و این‌که این تفاوت قیمت را به حساب ارزان‌فروشی ذخایر طلای کشور بگذاریم، صحیح نیست.

کشتی‌آرای خاطر نشان کرد: روشن است اگر قیمت ارزی که بانک مرکزی برای محاسبه قیمت سکه طلا از آن استفاده می‌کند، غیرواقعی یا کمتر از قیمت‌های بازار آزاد کشور بود و این بانک در حال ارزان‌فروشی ذخایر طلا می‌بود و حتما قاچاق طلا رواج می‌یافت و طلا از کشور خارج می‌شد؛ اما اکنون با این پدیده مواجه نیستیم و لذا می‌توان قضاوت کرد قیمت طلای محاسبه شده با دلار بازار آزاد توسط بانک مرکزی واقعی و منطقی است.

وی افزود: البته این امر به بروز پدیده دونرخی در بازار سکه دامن می‌زند. مانند بازار دلار که اکنون 2 نرخ است؛ اما بانک مرکزی احتمالاً به خاطر سیاست‌های حاکمیتی و ملی خود می‌خواهد که حتی به قیمت ایجاد بازار 2 نرخ، آستانه قیمت سکه را پایین‌تر نگاه دارد تا حساب قیمتی بزرگ‌تر نشده و به مرور از بین برود.

نرخ دلار بانک مرکزی بی‌اعتبار است؟

اکنون این پرسش مطرح می‌شود که آیا خود بانک مرکزی نیز به نرخ دلاری که اعلام می‌کند و مرجع رسمی ارز کشور قرار می‌گیرد، بی‌اعتقاد است؟ اگر این گونه نیست، چرا نرخ محاسبه شده خود را ملاک بهای سکه طلا قرار نمی‌دهد و به نرخ بازار آزاد متوسل می‌شود؟

از سوی دیگر، دکتر علی معنوی‌راد، کارشناس بین‌المللی بازار ارز از دانشگاه لندن که سال‌ها رئیس کمیته تعیین نرخ دلار در بانک مرکزی بوده است، به خبرنگار ما می‌گوید: نرخي که بانک مرکزی برای ارز تعیین می‌کند، در کمیته ویژه‌ای مورد بحث و بررسی قرار گرفته و مقتضیات و مصلحت‌های اقتصاد کشور در آن لحاظ می‌شود. در واقع این نرخ يك #171؛نرخ مناسب» است نه واقعی.

وی افزود: نرخ واقعی ارز را بازار و عرضه و تقاضا تعیین می‌کند، اما چون این نرخ در قیمت واردات ما و تاثیر در تورم عامل اساسی است، بانک مرکزی اقدام به کنترل آن در نوسانات مناسب می‌کند.

معنوی‌راد اظهار کرد: نرخ مناسب یعنی نرخي که مطابق با قیمت‌های جهانی است، اما در برابر قیمت‌های بازار ما نسبی است، اما چون حاکمیت و بانک مرکزی کل بازار و اقتصاد کشور را می‌بیند، بنابراین مصلحت‌هایی نمی‌تواند به نرخ بازار تن بدهد. بنابراین آن کمیته‌ای که بنده مدت‌ها رئیسش بودم، با بررسی شرایط اقتصاد کشور نرخي را تعیین و از سوی بانک مرکزی به عنوان نرخ رسمی اعلام می‌کند.

او افزود: لذا نمی‌توان گفت این نرخ غیرواقعی است که مثلاً محاسبه قیمت جهانی طلا با آن و تبدیل در بازار داخل ممکن یا واقعی

نباشد. اما واقعي واقعي هم نيست چون در آن صورت منافع ملي اقتصاد از قبيل قيمت واردات و نرخ تورم تحت فشار قرار مي گيرد. پس مناسب و بينابين است.

معنوي راد در تحليل رابطه قيمت ارز و بهاي سكه در داخل کشور تصريح کرد: وضعيت اين روزهاي بازار سكه دقيقا مانند بازار ارز است. يعني بانک مرکزي به خاطر کنترل قيمت سكه ترجيح داده بازار 2 نرخی داشته باشد تا با عرضه انبوه جلوي رشد قيمتها را بگيرد. به عقیده من اين يك سياست بيهوده است. چون اصولا بانک مرکزي نيازي به تنظيم بازار سكه ندارد و ماهيت اين بازار با بازار ارز كاملا متفاوت است. وي افزود: ارز در تمام شوون اقتصادي کشور موثر است، اما سكه طلا نيز همين گونه است؟ اصلا! چرا که مردم به هر دليل براي سرمايه گذاري و غيره رو به خريد سكه آورده اند و قيمت بالا رفته است. خب! بالا برود. اين بازار است که قيمت سكه طلا را تعيين مي کند و اين کالا، کالاي استراتژيك و مهمي در سطح ملي نيست که نياز به کنترل قيمت داشته باشد.

او گفت: لذا رابطه برقرار کردن میان قيمت دلار و قيمت سكه نيز يك بحث انحرافي و بهانه جويي براي عرضه سكه به بازار با اين هدف است که آقاين بگويند ما در حال کنترل قيمتها هستيم و داريم تلاش مي کنيم در کوران تحولات جاري اقتصادي کشور بهاي هيچ کالايي افزايش نيايد.

معنوي راد تصريح کرد: اما محاسبه قيمت سكه با دلار بازار آزاد توسط بانک مرکزي نيز به معنای بي اعتبار بودن نرخ دولتي دلار نيست. چون هر يك از اين نرخها کار خود را مي کنند چون بانک مرکزي احتمالا نمي خواهد تن به حساب قيمتي بازار بدهد و مي خواهد يك قيمت رسمي براي فروش سكه به بخشي از تقاضاهاي غير حرفه اي بازار داشته باشد و ضمنا مي خواهد ارزان فروشي هم نکند. با قيمت دلار بازار آزاد قيمت سكه را طوري محاسبه مي کند که کمتر از قيمت هاي جهاني طلا در نيايد و ارزان فروشي نشود. اما از آن سو مي بيند قيمت سكه در داخل کشور حساب قيمتي دارد و بالاتر از قيمت هاي جهاني است. لذا به خاطر سياست هاي ملي قيمت سكه خود را مطابق با قيمت هاي جهاني اما نه مطابق با حساب قيمت داخل عرضه مي کند.

وي تصريح کرد: لذا اين تفاوت قيمت میان سكه بانک ملي و بازار به علت ارزان فروشي نيست بلکه به علت تب تقاضايي است که بانک مرکزي به مبارزه با آن برخاسته است. اما من دليلي براي اين مبارزه نمي بينم، شايد بانک مرکزي نظر ديگري داشته باشد...

سيدعلي دوستي موسوي / گروه اقتصاد